การศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา: ประเทศไทยและต่างประเทศ

A Comparative Study of Legal Measures on Controlling Smartphone Usage in Educational Institutions: Thailand and Foreign Countries

สุคนธ์ มณีรัตน์

Sukhon Maneerat

คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Interdisciplinary Management and Technology, Kasetsart University, Thailand

E-mail: jstoy09@gmail.com

Received May 27, 2026; **Revised** July 6, 2026; **Accepted** July 10, 2026

Abstract

This research aims to examine the concepts and theories underlying the regulation of smartphone use in educational institutions. It analyzes the challenges to smartphone control measures in Thai educational institutions, compares them with legal measures and policies in foreign countries, and proposes guidelines to improve legal frameworks for regulating smartphone use in schools. This research is a qualitative study based on the analysis of various documents, research reports, theses, and online data on smartphone regulation in Thai schools and on foreign laws. These include the United Kingdom's Education Act 1996 (subsequently amended by the Education Act 2011), Australia's Education and Training Reform Act 2006 (Vic), and Singapore's policy under the Ministry of Education, Singapore (2025). The data were analyzed and compared to draw conclusions and make recommendations. The findings reveal that Thailand still lacks clear national policies and legislation to regulate smartphone use within educational institutions. The Ministry of Education, through the Office of the Basic Education Commission, has delegated authority to individual school administrators to formulate their own regulations. These rules are enforced in accordance with the Ministry of Education Regulations on Student Punishment B.E. 2548 (2005). Consequently, this approach lacks standardization and exposes teachers to potential civil and criminal lawsuits, resulting in ineffective smartphone control measures. This stands in contrast to the United Kingdom, Australia, and Singapore, which have clear, centralized policies and legal frameworks. Therefore, Thailand

should urgently improve its legal measures to ensure the efficiency and effectiveness of educational management.

Keywords: school smartphone regulation; educational legislation; student governance

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรคของมาตรการควบคุมสมาร์ตโฟนในเสถานศึกษาประเทศไทย พร้อมเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายและนโยบายในต่างประเทศ และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารต่าง ๆ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของไทยและกฎหมายของประเทศอังกฤษ ได้แก่ Education Act 1996 ซึ่งต่อมาได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมโดย Education Act 2011 และกฎหมายประเทศออสเตรเลียคือ Education and Training Reform Act 2006 (Vic) และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์คือ Ministry of Education, Singapore (2025) เพื่อนำมาวิเคราะห์ และเปรียบเทียบเป็นข้อสรุปและเสนอแนะต่อไป ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังขาดนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนภายในสถานศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้สั่งการผ่านสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อมอบอำนาจให้ผู้บริหารของแต่ละโรงเรียนไปจัดทำระเบียบข้อบังคับขึ้นเอง โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน พ.ศ. 2548 เป็นเกณฑ์ในการบังคับใช้ ทำให้ขาดมาตรฐาน และเสี่ยงต่อการที่ครูอาจถูกฟ้องร้องทั้งในคดีแพ่งและอาญา ส่งผลให้มาตรการควบคุมสมาร์ตโฟนขาดประสิทธิผล ต่างจากประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ ที่มีนโยบายส่วนกลางและฐานกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน ประเทศไทยจึงควรเร่งปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: มาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียน; กฎหมายการศึกษา; การกำกับดูแลนักเรียน

บทนำ

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน สมาร์ตโฟนได้กลายเป็นอุปกรณ์สำคัญที่มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม รายงานจากองค์กรระดับสากลอย่าง Common Sense Media (2021) ชี้ให้เห็นว่า เด็กในช่วงอายุ 8 ถึง 12 ปี มีอัตราการเป็นเจ้าของสมาร์ตโฟนที่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด และใช้เวลาหน้าจอเพื่อความบันเทิงเฉลี่ยสูงถึงกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน แนวโน้มดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของนักเรียนเมื่ออยู่ในสถานศึกษา และจากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการสำรวจเด็กและเยาวชนอายุ 6 ถึง 24 ปี ในปี พ.ศ.2566 เปลี่ยนไปใช้ระบบการเรียนการสอนออนไลน์แทนการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 15.9 ล้านคน(ร้อยละ 98.3) เมื่อพิจารณาแนวโน้มการใช้โทรศัพท์มือถือในช่วงปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2566 พบว่า เด็กและเยาวชนมีการใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 95.8 ในปี 2563 เป็นร้อยละ 98.3 ในปี พ.ศ. 2566 (National Statistical Office, 2023)

แม้ว่าสมาร์ตโฟนจะมีประโยชน์ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว สมาร์ตโฟนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล การสื่อสาร และการเข้าถึงทรัพยากรความรู้ แต่การใช้งานที่ขาดการควบคุม ในห้องเรียนมักก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ในด้านร่างกาย เกิดปัญหาด้านสายตา การกระตุ้นให้เกิดโรคร้ายแรง

ในด้านอารมณ์ จะเกิดปัญหารู้สึกเบื่อหน่ายต่อสังคมรอบข้าง หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย เครียด หวาดระแวงและหวาดกลัว ด้านสังคมจะเก็บตัวรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับของสังคม รู้สึกถูกคุกคามและความแตกแยกในครอบครัว (Wonginchan et al., 2024) ไม่ว่าจะเป็นภาวะสมาธิสั้น การหลุดออกจากความสนใจต่อการเรียน พร้อมกันนั้นก็ส่งผลเชิงลบ เช่น การรบกวนการเรียน การลอกข้อสอบ การเผยแพร่เนื้อหาไม่เหมาะสม การละเมิดความเป็นส่วนตัว การเผชิญกับภัยคุกคาม ปัญหาการกลั่นแกล้งผ่านสื่อดิจิทัล (Cyberbullying) ตลอดจนการลดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน การใช้เทคโนโลยีมากเกินไปหรือไม่เหมาะสมส่งผลกระทบอย่างมากต่อพัฒนาการและสุขภาพของเด็ก และได้รับผลกระทบเชิงลบต่อพัฒนาการด้านสติปัญญา ภาษา สังคม และอารมณ์ มีการแทรกแซงและโครงการคัดกรองที่ประสบความสำเร็จ โดยอิงตามหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อลดการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมในเด็ก ผู้ให้บริการจำเป็นต้องตระหนักถึงแนวทางการใช้สื่อ คัดกรองการใช้สื่อที่มีความเสี่ยงและให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ตลอดจนแนะนำการแทรกแซงเมื่อจำเป็น (UNESCO, 2023; Robidoux et al., 2019)

จากผลกระทบดังกล่าว ทำให้สถานศึกษาบางแห่งเริ่มตระหนักในผลกระทบในด้านลบดังกล่าว จึงเริ่มให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยระเบียบของโรงเรียนเป็นแนวปฏิบัติ เช่น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ออกแนวปฏิบัติการใช้โทรศัพท์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน (Chulalongkorn University Demonstration Secondary School, 2022) สำหรับกรุงเทพมหานคร ก็ได้มีโครงการ Phone Off, Learning On โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและกำกับการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ภายในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 437 แห่ง ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2569 เป็นต้นไป (Banjongjit, 2026) ซึ่งแนวทางปฏิบัติของแต่ละสถานศึกษาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้โดยอาศัย ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 เป็นแนวปฏิบัติ อย่างไรก็ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว กำหนดลงโทษนักเรียนตั้งแต่ ว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน ตัดคะแนนความประพฤติ และทำกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การที่สถานศึกษาหรือจะไปควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนก็เกิดความเสี่ยงต่อการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งปฏิบัติตามระเบียบของสถานศึกษาอาจจะถูกฟ้องทั้งทางแพ่งและอาญาได้ จากปัญหาดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการ ยังขาดนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหา

แม้จะมีการทำการวิจัย เกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษาซึ่งเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของผลจากการที่เด็กนักเรียนมีการใช้เวลากับสมาร์ตโฟนในแต่ละวันมากเกินไปและได้รับผลในด้านลบจากต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต แต่ยังไม่การศึกษาในเชิงมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาในรูปแบบเดียวกัน อันจะทำให้ผู้บริหารศึกษาและครู สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่บรรยากาศของสถานศึกษาที่นักเรียนมีสมาธิในการเรียนและร่วมกิจกรรมต่างเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยต่อไป จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายของการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา โดยการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา เปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ, ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสิงคโปร์ เพื่อจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟน และศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสิงคโปร์

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา แนวคิดว่าด้วยความได้สัดส่วน สิทธิเด็ก อำนาจทางปกครองของสถานศึกษา ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับสมาร์ตโฟน แนวนโยบายกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับมาตรการในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษา พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน พ.ศ.2548 กฎระเบียบต่าง ๆ ของสถานศึกษา ผลการปฏิบัติตามกรอบแนวนโยบาย และในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสิงคโปร์ เพื่อนำข้อมูลแนวคิดและหลักการของแต่ละประเทศ มาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเสนอแนวคิดที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ทำการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2568 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2569

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดว่าด้วยหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality)

หลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปและหลักการพื้นฐานในทางกฎหมายมหาชนและกฎหมายปกครอง ที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับองค์กรตุลาการและหน่วยงานของรัฐในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจรัฐ (Judicial Review of Administrative Action) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อควบคุมและชั่งน้ำหนักไม่ให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจในการออกกฎระเบียบหรือมาตรการใด ๆ ที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าขอบเขตที่จำเป็น (Meewongukote2019) ในบริบทของการจัดการศึกษาและการใช้อำนาจปกครองดูแลของสถานศึกษา แม้โรงเรียนจะมีฐานอำนาจในการออกข้อบังคับเพื่อรักษาระเบียบวินัยและความสงบเรียบร้อยภายใน แต่การจำกัดเสรีภาพของนักเรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้งานเครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีส่วนบุคคล ย่อมต้องตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบตามโครงสร้างของหลักความได้สัดส่วน ซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์ย่อย 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) หลักความเหมาะสม (Principle of Suitability): มาตรการที่รัฐเลือกใช้ต้องสามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้จริงจะต้องมีความสมเหตุสมผล หากมาตรการนั้นไม่สามารถทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นจริงได้ จะถือว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ

2) หลักความจำเป็น (Principle of Necessity) เป็นมาตรการที่มีผลกระทบหรือลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลน้อยที่สุด (Least Drastic Means / Minimum Impairment) ในบรรดาวิธีการทั้งหมดที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันได้

3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (Principle of Proportionality in the narrow sense): เป็นการชั่งน้ำหนักระหว่าง "ประโยชน์สาธารณะ" ที่จะได้รับ กับ "ผลเสีย" ที่เกิดจากการจำกัดสิทธิเสรีภาพ หากผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ มาตรการนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นหลักเกณฑ์การชั่งน้ำหนักเชิงคุณค่า (Balancing Test) เพื่อพิจารณาว่า ประโยชน์สาธารณะหรือความคุ้มค่าที่สังคมได้รับจากมาตรการนั้น มีน้ำหนักมากกว่าผลร้ายหรือสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่ต้องสูญเสียไปหรือไม่

หลักความได้สัดส่วนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือชั่งน้ำหนักทางกฎหมายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่มาตรการควบคุมสมาร์ตโฟนในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) ความเหมาะสมแก่เหตุ โดยกำหนดนโยบายจำกัดเวลาและพื้นที่ใช้งานเพื่อขจัดสิ่งเร้า และฟื้นฟูสมาธิในมิติการรู้คิดของผู้เรียนได้จริง 2) ความจำเป็น สถานศึกษาต้องเลือกวิธีที่กระทบสิทธิเด็กน้อยที่สุด เช่น การฝากเครื่องเฉพาะเวลาเรียนแทนการแบนถาวร และ 3) ความได้สัดส่วนในความหมายแคบ เป็นการชั่งน้ำหนักเชิงคุณค่า ซึ่งพบว่าประโยชน์ส่วนรวมด้านสุขภาวะทางจิตและการศึกษาของเยาวชน มีน้ำหนักเหนือกว่าความสะดวกสบายส่วนบุคคล

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก

เด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (United Nations, 1989) เป็นกรอบสากลสำคัญ คำนิยามเด็กคือผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยยึดหลักการประโยชน์ที่สำคัญสำหรับเด็กและไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิสำคัญพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ การตีความและการบังคับใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 จะต้องตั้งอยู่บนฐานของหลักการ 4 ประการหลัก ซึ่งปรากฏในบทบัญญัติของอนุสัญญา ดังนี้

1) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เด็กทุกคนพึงได้รับสิทธิตามอนุสัญญาฉบับนี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ต้นกำเนิดทางสังคม เผ่าพันธุ์ หรือความทุพพลภาพ

2) หลักการผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ในการกระทำทั้งปวงของหน่วยงานรัฐ ศาล ยุติธรรม สถาบันบริการสังคม หรือองค์กรเอกชน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรกคือ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

3) สิทธิในการมีชีวิต การรอดชีวิต และการพัฒนา รัฐภาคีต้องรับรองว่าเด็กทุกคนมีสิทธิในชีวิตติดตัวมาแต่กำเนิด และต้องประกันอย่างเต็มที่ให้เด็กมีการรอดชีวิตและการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

4) หลักการรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เด็กที่มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะแสดงทัศนะของตนอย่างเสรีในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง และความคิดเห็นนั้นจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังตามควรแก่ อายุและวุฒิภาวะของเด็กนั้น

สรุปแนวคิดสิทธิเด็ก การที่รัฐจะกำหนดข้อจำกัดต่าง ๆ ก็ต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของเด็ก ซึ่งกรณีของการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กซึ่งแม้จะเป็นการจำกัดสิทธิเยาวชนชั่วคราวแต่เป็นการปกป้องเยาวชนจากภัยไซเบอร์และให้มีสมาธิต่อการเรียน ทั้งนี้ต้องสร้างความร่วมมือจากนักเรียนในการกำหนดการจัดเก็บสมาร์ตโฟน เพื่อบรรยากาศที่ดีของชั้นเรียน

3. อำนาจทางปกครองของสถานศึกษา

อำนาจทางปกครองของสถานศึกษา คือ อำนาจตามกฎหมายที่รัฐมอบให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานทางปกครองเพื่อใช้ในการบริหารจัดการควบคุมดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอำนาจดังกล่าวมีฐานะเป็นกฎหมายปกครอง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจ

1) อำนาจในการออกกฎระเบียบ สถานศึกษามีอำนาจทางปกครองในการตราข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศ เพื่อใช้บังคับเป็นการทั่วไปภายในองค์กรขอบเขต ออกระเบียบเกี่ยวกับเกณฑ์การรับสมัครเรียน หลักสูตรการศึกษา เกณฑ์การวัดและประเมินผล และระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบและการแต่งกายข้อจำกัด การออกกฎระเบียบต้องไม่ขัดต่อกฎหมายแม่บท เช่นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และต้องไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน หรือสิทธิเด็ดขาดเกินสมควรแก่เหตุ

2) อำนาจในการสั่งการและวินิจฉัย เป็นอำนาจในการออกคำสั่งที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง เช่น คำสั่งอนุมัติผลการเรียน คำสั่งสั่งพักเรียน คำสั่งไล่ออกหรือให้ออกจากสถานศึกษา คำสั่งลงโทษทางวินัยนักเรียนนักศึกษา หรือคำสั่งเลื่อนขั้นเงินเดือนบุคลากร หลักเกณฑ์สำคัญ ก่อนจะออกคำสั่งลงโทษทางปกครองที่กระทบสิทธิ เช่น การไล่ออก สถานศึกษาต้องปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่าย คือต้องแจ้งข้อกล่าวหาและให้โอกาสนักเรียนนักศึกษาได้ชี้แจงและแสดงพยานหลักฐานอย่างเป็นธรรมก่อน

3) อำนาจการลงโทษทางวินัยสถานศึกษา มีอำนาจในการพิจารณาความผิดและลงโทษผู้ฝ่าฝืนระเบียบวินัยตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 โดยกำหนดการทำโทษไว้ 4 สถาน คือ ตักเตือน ทำทัณฑ์บน ตัดคะแนนความประพฤติ และทำกิจกรรมเพื่อให้เปลี่ยนพฤติกรรม โดย ห้ามลงโทษด้วยความรุนแรงหรือเฆี่ยนตี

4. ทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Theories)

ในการศึกษาทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Theories) มักมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อเข้าใจปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเฉพาะการศึกษาถึงพฤติกรรมของนักเรียน ที่มีพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนจนเสียสมาธิในการเรียน ซึ่ง Simons–Morton and Lodyga (2021) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ คือแนวคิดที่เกี่ยวกับจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่ออธิบายวิธีความคิด การตัดสินใจ และปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ การเข้าใจทฤษฎีเหล่านี้ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และวางกลยุทธ์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับสำคัญ 1) ระดับบุคคล เน้นปัจจัยภายใน เช่น ทฤษฎีความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model – HBM) ที่ระบุว่ามนุษย์จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อตระหนักถึงความเสี่ยงและผลกระทบที่รุนแรง และทฤษฎีพฤติกรรมที่วางแผนไว้ (Theory of Planned Behavior – TPB) ซึ่งชี้ว่าเจตนาในการกระทำขับเคลื่อนด้วยทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ว่าตนเองควบคุมพฤติกรรมนั้นได้ (Rosenstock, 1974) 2) คือ ระดับระหว่างบุคคล ซึ่งให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเฉพาะทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory – SCT) ของ Albert Bandura ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตตัวแบบและความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (Self–Efficacy) 3) ระดับองค์กรและชุมชน เป็นการมองภาพเชิงโครงสร้าง เช่น ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovations) ของ Everett Rogers ที่อธิบายว่าแนวคิดหรือพฤติกรรมใหม่ ๆ ถูกส่งต่อและ

ยอมรับในกลุ่มคนได้อย่างไรตามเงื่อนไขของเวลา และ 4) แนวคิดเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมยุคใหม่ เช่น ทฤษฎีการสะกิด (Nudge Theory) ของ Richard Thaler ที่ใช้การออกแบบสถาปัตยกรรมการเลือก (Choice Architecture) เพื่อจูงใจให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่ใช้วิธีบังคับ (Nudge Theory)

สรุปได้ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นผลลัพธ์จากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างตัวบุคคล บุคคลรอบข้าง โครงสร้างสังคม และสิ่งแวดล้อม การเลือกใช้ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์อย่างเหมาะสมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ การบริหารองค์กร และการสื่อสารการตลาดให้ประสบความสำเร็จ

5. แนวคิดเกี่ยวกับสมาร์ตโฟน

สมาร์ตโฟนจะมีประโยชน์ในหลากหลายด้าน แต่การใช้งานที่มากเกินไปหรือขาดการควบคุมสามารถส่งผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ พฤติกรรมการใช้งานสมาร์ตโฟนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ การเรียน การทำงาน และความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ใช้จะตระหนักถึงผลเสียเหล่านี้ แต่ยังไม่สามารถลดหรือควบคุมพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะสำคัญของพฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การหมกมุ่นกับการใช้งาน ความวิตกกังวลเมื่อไม่ได้ใช้โทรศัพท์หรือที่เรียกว่า Nomophobia การไม่สนใจต่อกิจกรรมอื่นรวมถึงการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อหลีกเลี่ยงความเครียดหรือปัญหาทางอารมณ์ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มของการเสพติดพฤติกรรม (Behavioral Addiction) โดยมีผลต่อระบบการหลั่งสารโดพามีนในสมอง (Palitpolkarnpim, 2016)

ผลกระทบจากการใช้สมาร์ตโฟนอย่างมากเกินไปสามารถพบได้ทั้งด้านอารมณ์ สมาธิ และความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ใช้เสี่ยงต่อการเกิดภาวะเครียด วิตกกังวล สมาธิสั้น รวมถึงปัญหาการนอนหลับไม่เพียงพอ และรู้สึกโดดเดี่ยว แม้จะมีการปฏิสัมพันธ์ในโลกออนไลน์จำนวนมาก นอกจากนี้ ส่งผลต่อสุขภาพกาย เช่น อาการปวดคอ บ่า ไหล่ และสายตาอ่อนล้า ดังนั้น การส่งเสริมการใช้สมาร์ทโฟนอย่างเหมาะสมและมีวินัยเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่มีความเปราะบางทางอารมณ์และสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง การใช้สมาร์ตโฟนเป็นเวลานานส่งผลต่อสุขภาพและพฤติกรรมนักเรียน เช่น การนอนหลับไม่เพียงพอจากแสงสีฟ้าที่ทำให้สมองล้าและลดความสามารถในการจดจำข้อมูล การพึ่งพาการค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตมากเกินไปยังลดทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหารวมถึงส่งผลให้เกิดพฤติกรรมผัดวันประกันพรุ่งและขาดวินัยในการจัดสรรเวลา งานศึกษาของ Silangam (2018) พบว่า ปัจจัยสำคัญของการเสพติดสมาร์ตโฟน ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม ความพึงพอใจส่วนบุคคล และในการใช้งานส่งผลให้ผู้ใช้เกิดความวิตกกังวลเมื่อไม่ได้ใช้โทรศัพท์ และมีพฤติกรรมหมกมุ่นกับสื่อออนไลน์ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย เช่น อาการปวดตา ตาพร่ามัว นอนไม่หลับ และเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า ซึ่งสะท้อนว่าการใช้สมาร์ทโฟนอย่างไม่เหมาะสมส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ สุขภาพจิต และพฤติกรรมในระยะยาว

นอกจากนี้ การใช้สมาร์ทโฟนมากเกินไปก่อให้เกิดพฤติกรรมสังคมก้มหน้า ซึ่งลดการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากับบุคคลรอบข้าง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการอ่านภาษากาย เด็กที่ใช้เวลาหน้าจอนานจึงมีแนวโน้มขาดความเห็นอกเห็นใจ และเกิดความรู้สึกแปลกแยกทางสังคม นำไปสู่ภาวะวิตกกังวลเมื่อร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น (Rajanagarindra Institute of Child and Adolescent Mental Health, 2020)

6. มาตรการของกระทรวงศึกษาธิการ

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีข้อกฎหมายกลางที่ห้ามใช้โทรศัพท์มือถือในโรงเรียนอย่างเด็ดขาด แต่เลือกใช้แนวทางกระจายอำนาจให้สถานศึกษาสามารถกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแห่งได้เอง โดยกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะทำหน้าที่เพียงกำหนดแนวปฏิบัติภาพรวมโดยทั่วไป โดยไม่มีคำสั่งบังคับใช้ร่วมกันทั่วประเทศ จากการศึกษาของ Somlam and Sripruk (2024) พบว่าประเทศไทยยังขาดกฎหมายเฉพาะที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิในการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ในทางปฏิบัติ ครูสามารถยึดสมาร์ตโฟนของนักเรียนชั่วคราวเพื่อรักษาระเบียบในชั้นเรียนได้ แต่ต้องคืนนักเรียนภายในวันเดียวกัน หากมีการยึดไว้โดยไม่คืน ปฏิเสธการคืน หรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินของนักเรียน อาจเข้าข่ายความผิดฐานยักยอกทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 ดังนั้น การควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการคุ้มครองสิทธิของนักเรียนไปพร้อมกัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์อธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากปัจจัยทั้งด้านบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนได้ การใช้สมาร์ตโฟนมากเกินไปส่งผลต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต สมาธิ และพฤติกรรมทางสังคม โดยผู้ใช้อาจเกิดภาวะเสพติดสมาร์ตโฟน วิตกกังวลเมื่อไม่ได้ใช้งาน และขาดวินัยในการจัดสรรเวลา นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สำหรับประเทศไทยแม้ยังไม่มีกฎหมายห้ามใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนโดยตรง ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มอบหมายให้แต่ละสถานศึกษาได้กำหนดระเบียบของแต่ละสถานศึกษาเองซึ่งเกิดความลักลั่น เด็กนักเรียนจะเกิดข้อเปรียบเทียบที่จะหลบเลี่ยงระเบียบดังกล่าว ส่วนครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบเกี่ยวกับการยึดสมาร์ตโฟนของนักเรียนก็มีความเสี่ยงต่อการถูกฟ้องคดีทั้งทางแพ่งและอาญา

สรุปการศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิด หลักความได้สัดส่วน สิทธิเด็ก และทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้สมาร์ตโฟนเกินขนาดที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ สมาธิ และวินัยของนักเรียน โดยพบว่า ประเทศไทยยังขาดนโยบายและกฎหมายกลางที่ชัดเจน การให้อำนาจแต่ละโรงเรียนกำหนดระเบียบเองทำให้ขาดมาตรฐาน และทำให้ครูเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องทางแพ่งและอาญาหากมีการยึดสมาร์ตโฟนของนักเรียน ขาดกฎหมายเฉพาะในการจำกัดสิทธิในสมาร์ตโฟนในโรงเรียน ครูสามารถยึดสมาร์ตโฟนของนักเรียนชั่วคราวได้แต่ต้องคืนให้ภายในวันเดียว มิฉะนั้นเป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 ได้ และอาจต้องรับผิดในทางแพ่งด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์ในลักษณะการวิจัยเอกสาร ควบคู่กับวิธีการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ (Comparative Law Approach) เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษา ในส่วนของการรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมเอกสารทางวิชาการและแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย ตัวบทกฎหมาย นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กฎระเบียบภายในของสถานศึกษา หนังสือ ตำรากฎหมาย บทความทางวิชาการ ข้อมูลสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง จากนั้น

จึงนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงลึกร่วมกับการจำแนกประเภทเชิงเปรียบเทียบกับมาตรการกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสิงคโปร์ เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมาย และนโยบายการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของประเทศไทยให้มีประสิทธิผลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา

1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา

จากการที่นักเรียนในปัจจุบันมีการใช้สมาร์ตโฟนในแต่วันด้วยจำนวนชั่วโมงที่มากเกินไป เกิดผลกระทบต่อปัญหาทางสุขภาพ พัฒนาการ สุขภาพจิต และเกิดปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งแนวทางในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษา มีแนวคิดแนวคิดและหลักการพื้นฐานที่สำคัญดังนี้

1) ว่าด้วยหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายมหาชนที่เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจรัฐ เพื่อควบคุมและชั่งน้ำหนักไม่ให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจในการออกกฎระเบียบหรือมาตรการใด ๆ ที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าขอบเขตที่จำเป็น หลักความได้สัดส่วนประกอบด้วยหลักเกณฑ์ย่อย 3 ประการคือ หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

2) สิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child 1989) โดยยึดหลักการประโยชน์ที่สำคัญสำหรับเด็กและไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิสำคัญพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ การตีความและการบังคับใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 จะต้องตั้งอยู่บนฐานของหลักการ 4 ประการหลัก ซึ่งปรากฏในบทบัญญัติของอนุสัญญา ดังนี้ (1) หลักการไม่เลือกปฏิบัติเด็กทุกคนพึงได้รับสิทธิตามอนุสัญญาฉบับนี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ (2) หลักการผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ในการกระทำทั้งปวงของหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรกคือ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (3) สิทธิในการมีชีวิต การรอดชีวิต และการพัฒนา รัฐต้องประกันอย่างเต็มที่ให้เด็กมีการรอดชีวิตและการอย่างเต็มศักยภาพ (4) หลักการรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เด็กที่มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

3) อำนาจทางการปกครอง เป็นอำนาจของรัฐที่ให้อำนาจแก่ถานศึกษาในการควบคุมอำนาจที่รัฐให้กับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตาม สำหรับการจัดการศึกษาของประเทศไทยมีพระราชบัญญัติครูและทางการศึกษา พ.ศ.2547 ที่กำหนดอำนาจของสถานศึกษา ไว้ 3ประการ ได้แก่ (1) อำนาจในการออกกฎระเบียบ ต่างๆของสถานศึกษา โดยระเบียบต้องไม่ขัดกับกฎหมายแม่บท (2) อำนาจในการสั่งการและวินิจฉัย และ (3) การลงโทษทางวินัย การพิจารณาและลงโทษตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2548 สำหรับนักเรียน/นักศึกษา เน้นการสั่งสอนและห้ามใช้ความรุนแรง เช่น ตักเตือนทัณฑ์บนการตัดคะแนนความประพฤติ

4) ทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Theories) เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อความเข้าใจ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การตัดสินใจของมนุษย์ ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ แบ่งออกได้ 4 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล เชื่อว่ามนุษย์จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อตระหนัก

ถึงความเสี่ยงและผลกระทบที่รุนแรง (2) ระดับระหว่างบุคคล ซึ่งให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ที่เรียนรู้ผ่านการสังเกตตัวแบบและความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง (3) ระดับองค์กรและชุมชน ที่แนวคิดหรือพฤติกรรมใหม่ ๆ ถูกส่งต่อและยอมรับในกลุ่มคนได้อย่างไรตามเงื่อนไขของเวลา และ (4) แนวคิดเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมยุคใหม่ที่ใช้การออกแบบสถาปัตยกรรมทางเลือก (Choice Architecture) เพื่อจูงใจให้คนปรับพฤติกรรมโดยไม่ใช้วิธีบังคับ

5) แนวคิดเกี่ยวกับสมาร์ตโฟน ปัจจุบันสมาร์ตโฟน คือ อุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่อัจฉริยะที่พัฒนาต่อยอดจากโทรศัพท์มือถือดั้งเดิมมีศักยภาพในการประมวลผลใกล้เคียงกับคอมพิวเตอร์พกพา สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและรองรับแอปพลิเคชัน ช่วยให้เข้าถึงข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ในด้านผลกระทบหากมีการใช้งานสมาร์ตโฟนโดยขาดการควบคุมจะก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพจิต ก่อให้เกิดภาวะเครียดวิตกกังวล และอาการที่วิตกกังวลเมื่อไม่ได้ใช้สมาร์ตโฟน (Nomophobia) ในด้านสังคม เกิดพฤติกรรมสังคม ก้มหน้า ลดการปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ขาดความเห็นอกเห็นใจ และอาจรู้สึกแยกจากสังคม (Social Isolation) ในด้านร่างกายมีอาการปวดตา บ้า ไร่ สายตาอ่อนล้า และการนอนไม่หลับ การนอนหลับไม่เพียงพอจากผลกระทบของแสงสีฟ้า ซึ่งส่งผลต่อการจดจำและทำให้สมองล้า สำหรับปัญหาในด้านการเรียนสมาร์ตโฟนอาจทำให้เกิดปัญหาสมาธิในการเรียนลดลงและเกิดภาวะข้อมูลมากเกินไป (Information Overload) จากการสลับการทำงานของสมองไปมา

6) มาตรการของกระทรวงศึกษาธิการ ในประเด็นนโยบายในระดับชาติ ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการของไทย ยังไม่มีนโยบายหรือกฎหมายเฉพาะที่ใช้เป็นมาตรการกลางในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในโรงเรียนทั่วประเทศ มีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดระเบียบและแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหากันเองตามความเหมาะสมของบริบทในแต่ละพื้นที่ และมอบนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานส่วนกลางในการถ่ายทอดนโยบายและแนวปฏิบัติในภาพรวมไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อดูแลความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ซึ่งระเบียบต่าง ๆ ของสถานศึกษาก็ออกโดยอาศัยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งกำหนดวิธีการลงโทษไว้เพียง 4 วิธีเท่านั้น คือ การตักเตือน การทำทัณฑ์บน การตัดคะแนนความประพฤติ และการทำกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอบรมสั่งสอน ไม่ใช่เพื่อสร้างความอับอายหรือใช้ความรุนแรง สำหรับมาตรการในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของแต่ละสถานศึกษาก็แตกต่างกัน การที่ครูจะไปยึดสมาร์ตโฟนของนักเรียนที่มีการฝ่าฝืนระเบียบก็เสี่ยงต่อการที่จะถูกผู้ปกครองนักเรียนฟ้องเป็นคดีแพ่งหรืออาญาได้

สรุปได้ว่าแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาที่กล่าวมานี้ จะเป็นวิธีการช่วยเสริมเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้จากผลกระทบของการใช้สมาร์ตโฟนของเด็กในปัจจุบัน ซึ่งเกิดปัญหาหลายประการสำหรับแนวคิดในการกำหนดมาตราการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟน มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักความได้สัดส่วน สิทธิเด็ก อำนาจทางการปกครอง ทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับสมาร์โฟน และมาตรการของกระทรวงศึกษาธิการที่กำลังดำเนินการในปัจจุบัน

2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟน และศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลียและประเทศสิงคโปร์ ประเทศไทยขาดนโยบายระดับชาติที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ กระทรวงศึกษาธิการของไทย ยังไม่มีการกำหนดนโยบายกลางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในระดับประเทศ ทั้งนี้ ปัจจุบันใช้แนวทางกระจายอำนาจให้สถานศึกษาแต่ละแห่งไปกำหนดระเบียบและแนวทางแก้ไขปัญหากันเองตามดุลยพินิจของผู้บริหาร

ส่งผลให้การบังคับใช้และการตีความในทางปฏิบัติมีความหลากหลายและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ การขาดกฎหมายเฉพาะ (Specific Legislation) ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศที่ศึกษา คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย และสิงคโปร์ ที่มีกฎหมายชัดเจน ดังตาราง

ประเด็น	ประเทศไทย	ประเทศอังกฤษ	ประเทศออสเตรเลีย	ประเทศสิงคโปร์
มาตรการทางกฎหมาย	ยังไม่มีกฎหมาย	มีกฎหมายบังคับ	มีกฎหมาย (อำนาจของมลรัฐ)	คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ
ขอบเขตการห้าม	แต่ละโรงเรียนกำหนดแตกต่างกัน	ตลอดทั้งวัน(รวมทั้งเวลาเรียนและช่วงเวลาพัก)	ตลอดทั้งวัน (รวมทั้งเวลาเรียนและช่วงเวลาพัก)	ตลอดทั้งวัน (รวมทั้งเวลาเรียนแลช่วงเวลาพัก)
การตรวจค้นการยึดอุปกรณ์	ฝากไว้ที่ครูประจำชั้นหรือกล่องหน้าห้องเรียน	มีอำนาจตรวจค้นและยึดทรัพย์สินตามกฎหมาย	บังคับเก็บในล็อคเกอร์หรือยึดชั่วคราว	บังคับเก็บในพื้นที่จัดเก็บของโรงเรียน ห้ามพกติดตัว
ข้อยกเว้น	ครูผู้สอนอนุญาต	เหตุผลทางการแพทย์หรือความจำเป็นพิเศษ	เหตุผลทางการแพทย์หรือใช้เพื่อการศึกษา	ได้รับการอนุญาตจากครูเพื่อการศึกษาเฉพาะคาบเรียน

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของประเทศอังกฤษ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ใน Education Act 1996 ซึ่งต่อมาได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมโดย Education Act 2011 ภายใต้กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติมาตราสำคัญ คือ Section 550ZA ให้อำนาจแก่ครูใหญ่ (Headteacher) หรือครูผู้ได้รับมอบหมาย เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า นักเรียนคนใดคนหนึ่งจะมีพกพาสิ่งต้องห้ามหรือมีไว้ครอบครอง สามารถตรวจค้นตัวนักเรียนและสิ่งของส่วนตัวได้ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากนักเรียน หากตรวจพบสมาร์ตโฟนหรือสิ่งของต้องห้ามอื่น ครูยังมีอำนาจยึด เก็บรักษา หรือดำเนินการตามความเหมาะสมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและวินัยภายในสถานศึกษาได้ ตาม Section 91/94 ของ Education and Inspections Act 2006

ประเทศออสเตรเลีย มีมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาที่เข้มงวด โดยเฉพาะมลรัฐวิกตอเรีย (Victoria) ซึ่งเป็นรัฐแรกที่ประกาศห้ามใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนรัฐบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ภายใต้นโยบาย Off and Away all day ตามกฎหมาย Education and Training Reform Act 2006 (Vic) และคำสั่งรัฐมนตรีที่ 1125 (Ministerial Order 1125) ซึ่งให้อำนาจกระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายควบคุมการใช้อุปกรณ์สื่อสารในโรงเรียนอย่างเป็นทางการนักเรียนทุกคนต้องปิดโทรศัพท์มือถือและสมาร์ตโฟน พร้อมจัดเก็บไว้ในสถานที่ที่ปลอดภัย เช่น ตู้ล็อกเกอร์ส่วนตัวหรือพื้นที่จัดเก็บส่วนกลาง ตั้งแต่เริ่มคาบเรียนแรกจนถึงสิ้นสุดคาบเรียนสุดท้าย รวมถึงช่วงพักกลางวันและช่วงพักระหว่างคาบเรียน โดยห้ามใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าวทั้งการโทร การบันทึกภาพ เสียง หรือการใช้งานสื่อออนไลน์ เพื่อป้องกันปัญหาการเสียสมาธิ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการละเมิดความเป็นส่วนตัวภายในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงอุปกรณ์เสียงส่วนบุคคล เช่น หูฟังไร้สายหรือหูฟังบลูทูธ ซึ่งไม่อนุญาตให้นำมาใช้ระหว่างเวลาเรียน

ขณะที่ประเทศสิงคโปร์ มีมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาที่เข้มงวดและเป็นระบบมากที่สุด โดยใช้ Ministry of Education, Singapore (2025) ควบคู่กับข้อบังคับด้านวินัยของกระทรวงศึกษาธิการสิงคโปร์ (MOE) เพื่อกำกับพฤติกรรมของนักเรียนภายในโรงเรียน กฎหมายดังกล่าวให้อำนาจแก่ครูใหญ่ (Principal) และครูผู้สอนในการควบคุม ตรวจค้น และยึดอุปกรณ์สื่อสารของนักเรียนได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หากอุปกรณ์นั้นขัดต่อระเบียบของโรงเรียนทั้งนี้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและมาตรฐานด้านการเรียนรู้ส่งผลให้ครูได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและไม่ต้องรับผิดทางแพ่งหรืออาญาจากการปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต มีการกำหนด All-Day Phone Ban หรือการห้ามใช้สมาร์ตโฟนตลอดทั้งวันในโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นักเรียนทุกคนต้องปิดเครื่องและจัดเก็บโทรศัพท์มือถือ สมาร์ตวอตช์ หรืออุปกรณ์สื่อสารทั้งหมดไว้ในพื้นที่ที่ปลอดภัย เช่น ตู้ล็อกเกอร์ส่วนตัว หรือเก็บไว้ในกระเป๋าโดยห้ามนำออกมาใช้ทันทีที่เข้าสู่บริเวณโรงเรียน นอกจากนี้ ข้อบังคับดังกล่าวยังครอบคลุมถึงช่วงพักกลางวัน ช่วงพักระหว่างคาบเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ภายในโรงเรียนด้วยในกรณีฉุกเฉิน ผู้ปกครองจะต้องติดต่อกับนักเรียนผ่านสำนักงานกลางของโรงเรียน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สมาร์ตโฟนได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชีวิตประจำวันในสังคมยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี การศึกษาพบว่า แม้สมาร์ทโฟนจะมีประโยชน์ทั้งด้านการสื่อสาร การค้นคว้าข้อมูล และการเรียนรู้ แต่การใช้งานที่มากเกินไปหรือขาดการควบคุมกลับส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรมของผู้ใช้งานอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Prayongkul and Charoenwanit (2024) ที่กล่าวว่า เด็กไทย อายุ 8 – 12ปี ใช้เวลา กับสมาร์ตโฟนสูงถึง 35 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพ พัฒนาการสุขภาพ จิตพฤติกรรม และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล หรือเกิดอาการ Nomophobia ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Palitpolkarnpim (2016) ที่อธิบายว่า การใช้งานสื่อดิจิทัลเป็นเวลานานส่งผลต่อระบบการหลั่งสารโดพามีนในสมอง ทำให้เกิดพฤติกรรมหมกมุ่นและใช้งานซ้ำอย่างต่อเนื่อง การที่สถานศึกษาจะใช้อำนาจปกครองในการควบคุมการใช้สมาร์โฟนในสถานศึกษา เพราะสมาร์ตโฟนส่งผลให้นักเรียนควบคุมตนเองได้น้อยลง ขาดสมาธิในการเรียน ถือเป็นการใช้อำนาจปกครองที่ทำหน้าที่กำหนดขอบเขตและข้อจำกัดเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของนักเรียน สอดคล้องกับหลักแนวคิดหลักความได้สัดส่วน เพราะในด้านความเหมาะสมที่จะลดสิ่งเร้าและเพิ่มสมาธิตามหลักจิตวิทยาการศึกษา ในด้านความจำเป็นสถานศึกษาต้องเลือกวิธีที่กระทบสิทธิของเด็กนักเรียนน้อยที่สุด เช่น การฝากสมาร์ตโฟนไว้ในระหว่างเวลาที่กำหนดและมีการคืนในช่างหลังเลิกเรียน ในด้านหลักความสมดุล เพราะการควบคุมการใช้สมาร์โฟน จะเกิดประโยชน์ในด้านคุณภาพการศึกษาต่อส่วนรวมและมีน้ำหนักมากกว่าความสะดวกสบายส่วนตัวชั่วคราวของนักเรียนรายบุคคล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แสดงให้เห็นถึงการเกิดสุญญากาศทางนโยบายและกฎหมาย" (Policy and Legal Vacuum) ในมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในการบริหารการศึกษาไทยอย่างเด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการของประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ พบว่าความไร้ประสิทธิผลของไทยเกิดจากการขาดฐานอำนาจทางกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ (Statutory Power) มารองรับการใช้อำนาจของสถานศึกษา ซึ่งในทางกฎหมายปกครองถือว่าขัดต่อหลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ(Principle of Legality) ส่งผลให้สถานศึกษาไทยเกิดความสับสนและหวาดระแวงต่อความรับผิดทางกฎหมายหากเข้าไปจำกัดสิทธิหรือตรวจค้นสมาร์ตโฟนของนักเรียน

แนวมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสมาร์ตโฟนของประเทศอังกฤษ (ฐานอำนาจการตรวจค้นและยึดทรัพย์สิน)อาศัยกฎหมาย Education Act 1996 & 2011 (มาตรา 550ZA) ให้อำนาจครูตรวจค้นสมาร์ตโฟนได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมหากมีเหตุอันควรสงสัย และมีกฎหมายคุ้มครองความรับผิดของครู ซึ่งมีข้อดีในการนำมาประยุกต์ใช้กับไทยคือ ครูไม่ต้องมีความรับผิดทางอาญาของครู ทั้งนี้ปัจจุบันครูไทยจำนวนมากไม่กล้าตรวจค้นหรือยึดสมาร์ตโฟนเพราะเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องข้อหาลักทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำแนวมาตรการของประเทศอังกฤษมาใช้จะช่วยสร้างเกราะคุ้มกันทางกฎหมาย (Legal Immunity) ให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ระงับเหตุและรักษาวินัยได้อย่างมั่นใจ การปรับกฎหมายดังกล่าวในสภาพสังคมไทย ก็ต้องตระหนักในการใช้กฎหมายที่ตีความกว้างขวางเกินไป จะไปล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้

แนวมาตรการทางกฎหมายของมลรัฐวิกตอเรีย ออสเตรเลีย (นโยบาย Off and Away all day)อาศัยกฎหมาย Education and Training Reform Act 2006 (Vic) ซึ่งบังคับให้นักเรียนปิดและเก็บสมาร์ตโฟนตลอดวันเรียนในล็อกเกอร์ โดยมีข้อยกเว้นด้านสุขภาพและการเรียนรู้ ข้อดีในการนำมาประยุกต์ใช้กับไทยคือมีความยืดหยุ่นและได้สัดส่วนสูงสุด มาตรการนี้สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน เพราะไม่ได้ห้ามการนำสมาร์ตโฟนมาโรงเรียนอย่างเด็ดขาด แต่ใช้วิธีควบคุมพื้นที่และเวลา (Time & Space Regulation) อีกทั้งมีข้อยกเว้น (Exceptions) ที่สมเหตุสมผลสำหรับเด็กที่มีความจำเป็นทางการแพทย์ (เช่น โรคเบาหวาน) ทำให้ผ่านเกณฑ์การทดสอบเรื่องการจำกัดสิทธิที่กระทบเยาวชนน้อยที่สุด (Least Drastic Means)ข้อจำกัดในบริบทของประเทศไทยคือการที่สถานศึกษา จัดสถานที่เก็บที่ปลอดภัย (เช่น ตู้ล็อกเกอร์) แต่โรงเรียนรัฐบาลในประเทศไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะในต่างจังหวัด ขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ และอาจเพิ่มภาระให้ครูในการจัดเตรียมสถานที่จัดเก็บที่ปลอดภัย

แนวมาตรการทางกฎหมายประเทศสิงคโปร์ (การควบคุมเบ็ดเสร็จแบบรวมศูนย์)อาศัย Education Act 1915 ให้อำนาจเด็ดขาดแก่กระทรวงศึกษาธิการ สั่งการแบบเอกภาพทั่วประเทศ ห้ามใช้ตลอดวันเรียน และเปลี่ยนช่องทางติดต่อฉุกเฉินผ่านสำนักงานกลางของโรงเรียน ข้อดีในการนำมาประยุกต์ใช้กับไทยคือการมีมาตรฐานเดียวทั่วประเทศ (Standardization) มาตรการของประเทศสิงคโปร์ แก้ปัญหาความลักลั่นกรณีที่เกิดขึ้นแก่สถานศึกษาในประเทศไทยเพราะ ในปัจจุบันที่บางสถานศึกษาของไทยห้าม บางสถานศึกษาปล่อยปละละเลย ทำให้นักเรียนเกิดการเปรียบเทียบ การสั่งการแบบรวมศูนย์ (Top–down) จะช่วยให้กระทรวงศึกษาธิการไทยควบคุมภาพรวมวิกฤตพฤติกรรมเด็กติดหน้าจอได้อย่างมีเอกภาพและรวดเร็วข้อจำกัดในบริบทไทยคืองานธุรการโรงเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การติดต่อระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียน อาจจะลำบาก ไม่สะดวกได้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสมาร์ตโฟนในสสถานศึกษาของประเทศไทย จึงไม่ใช่การลอกเลียนแบบกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งทั้งหมด แต่ควรจะเหมาะกับบริบทของไทย ด้วยการเร่งแก้ไขกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหรือออกกฎกระทรวง เพื่อสร้างฐานอำนาจและเกราะคุ้มครองทางกฎหมายให้แก่ครูตามแนวคิดของอังกฤษ ควบคู่ไปกับการบังคับใช้มาตรการควบคุมเชิงพื้นที่และเวลาที่มีความยืดหยุ่นตามแนวคิดของออสเตรเลียโดยพาะการฝากและคืนตามที่กำหนด ที่สำคัญที่สุดกระบวนการออกกฎเกณฑ์จะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันที่ชอบธรรมตาม หลักสิทธิเด็กและหลักความได้สัดส่วน ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างความขัดข้องใจและนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้นักเรียนมีสมาธิต่อการเรียนลดลง มีการกลั่นแกล้งกันมากขึ้น(Cyberbullying) แต่ก็ไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหา

ดังกล่าว ทางกระทรวงศึกษาธิการก็มอบหมายให้สถานศึกษาแต่ละแห่งพิจารณาออกระเบียบแก้ไขปัญหา ซึ่งทำให้ครูผู้ปฏิบัติเกิดความเสี่ยงที่จะถูกผู้ปกครองฟ้องเป็นคดีแพ่งหรืออาญาได้ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลียและประเทศสิงคโปร์ จะเห็นว่าแต่ละประเทศมีนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนที่ชัดเจน

ดังนั้น ประเทศไทย จึงควรให้มีกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรปรับปรุงแก้ไขมาตรการโดยการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองครู กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนโยบายและใช้มาตรการที่เหมือนกันทุกสถานศึกษา คือเสนอแนะให้ออกกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในจัดเก็บเครื่องมือสื่อสารของนักเรียนจะช่วยสร้างความชัดเจนทางกฎหมายและส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีในโรงเรียนของไทย

สรุปผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า มาตรการในการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของไทย ยังมอบหมายให้แต่ละสถานศึกษากำหนดระเบียบและดำเนินการปตามแต่ละสถานศึกษา ส่วนกลาง คือกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่มีกฎหมายกลางที่จะสั่งห้ามการใช้สมาร์ตโฟนในโรงเรียนอย่างเด็ดขาด การที่แต่ละสถานศึกษาตรากฎระเบียบภายในกันเอง ส่งผลให้เกิดความลักลั่นกันระหว่างสถานศึกษา การไม่มีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจของส่วนกลาง ก่อให้เกิดความเสี่ยงทางแพ่งและทางอาญาแก่บุคลากรครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บรักษาสมาร์ตโฟนของนักเรียน ครูต้องเสี่ยงต่อการถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญาข้อหายักยอกทรัพย์หรือถูกฟ้องฐานละเมิดให้ชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง ซึ่งความวิตกกังวลนี้ส่งผลให้ครูเลือกที่จะละเลยไม่ปฏิบัติที่จะกวดขันนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับ ประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย (รัฐวิกตอเรีย) และสิงคโปร์ซึ่งประสบผลสำเร็จและใช้นโยบายจากส่วนกลาง โดยมีการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติและคำสั่งรัฐมนตรีที่ชัดเจน ข้อค้นพบจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า มาตรการปัจจุบันของประเทศไทยเป็นเพียงการผลักภาระปัญหาไปให้สถานศึกษาและครูผู้สอน ซึ่งไม่สามารถจะควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งมาตรการที่สมาร์ตควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนที่สถานศึกษาที่ได้ผลคือมาตรการควบคุมโดยใช้กฎหมาย ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและมีการตรากฎหมายคือกฎกระทรวง เพื่อไม่ให้เกิดความลักลั่นและผู้บริหารหรือครู ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายกรณีถูกฟ้องคดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบการวิจัยพฤติกรรมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้นักเรียนมีสมาธิต่อการเรียนลดลง มีการกลั่นแกล้งกันมากขึ้น (Cyberbullying) แต่ก็ไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการ ให้สถานศึกษามอบนโยบายให้สถานศึกษาต่าง ๆ ได้ออกระเบียบของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งเกิดความแตกต่างและผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูก็กังวลที่จะถูกฟ้องเป็นคดีทั้งทางแพ่งและอาญา ดังนั้น ด้วยผลกระทบของการใช้สมาร์ตโฟน หากมีการควบคุมที่มีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดผลดีต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้ จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการตรากฎหมาย โดยกระทรวงศึกษาธิการ ควรอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8

แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในการพิจารณาออกกฎกระทรวงว่าด้วยการบริหารจัดการเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนในคาบเรียนแรกจนถึงเลิกเรียน ยกเว้นกรณีนักเรียนมีเหตุจำเป็นเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อกำหนดมาตรฐานแนวทางในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นไปในแนวเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการใช้สมาร์ตโฟนในสถานศึกษาของนักเรียนและลดข้อพิพาทกับผู้ปกครอง เมื่อปฏิบัติหน้าที่ภายในกรอบของกฎหมาย อันเป็นการคุ้มครองบุคลากรครูและบุคลากรทางการศึกษาจากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทางแพ่งและทางอาญา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนไทยอย่างเป็นระบบระหว่างสถานศึกษาที่ใช้มาตรการควบคุมสมาร์ตโฟนรูปแบบเข้มงวดตลอดวันเรียน กับสถานศึกษาที่ใช้มาตรการแบบยืดหยุ่น เพื่อให้ได้ดัชนีชี้วัดเชิงประจักษ์ในบริบทประเทศไทยที่แม่นยำยิ่งขึ้น

2) ควรวิจัยความพร้อมของสถาบันการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ เพื่อนำข้อมูลเชิงดังกล่าวมาเพื่อใช้กับมาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนเป็นแนวปฏิบัติตามความเหมาะสมกับขนาดของโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ค้นพบว่า มาตรการควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนในปัจจุบันของไทยยังขาดประสิทธิภาพ แต่ทว่าองค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการ สามารถใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 8 ในการออกกฎกระทรวง ให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีอำนาจที่จะควบคุมการใช้สมาร์ตโฟนของนักเรียนตามกรอบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และการควบคุมพฤติกรรมด้วยการจำกัดเวลาการใช้สมาร์ตโฟนตลอดตั้งแต่มาถึงโรงเรียนก่อนเข้าจนถึงเลิกเรียนในช่วงเย็น ซึ่งนักเรียนจะได้รับผลดีเป็นการลดความเหนื่อยล้าทางสมองทั้งนี้แบบอย่างของอังกฤษ ออสเตรเลีย และสิงคโปร์

References

Banjongjit, C. (2026, Mar 30). *Measures to restrict smartphone use in educational institutions worldwide and their application in the Thai context.* LAW for ASEAN. https://lawforasean.ocs.go.th/Content/View?Id=1404&Type=1

Chulalongkorn University Demonstration Secondary School. (2022). *guidelines for student use of mobile phones and electronic devices.* SATIT CHULA. https://satitm.chula.ac.th/std-procedure

Common Sense Media. (2021). *The common sense census: Media use by tweens and teens*, 2021. Common Sense Media. https://www.commonsensemedia.org/research/the-common-sense-census-media-use-by-tweens-and-teens-2021

Education and Training Reform Act 2006 (Vic). (2006). https://www.legislation.vic.gov.au/in-force/acts/education-and-training-reform-act-2006/108

Education Act 2011 (UK). https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/21/contents

Meewongukote, B. (2019). Introduction to public law (4th ed.). Winyuchon.

Ministry of Education, Singapore. (2025). *Enhanced measures to promote healthier screen use in students.* https://www.moe.gov.sg/news/press-releases/20251130-moe-to-introduce-enhanced-measures-to-promote-healthier-screen-use-in-students

Ministry of Education. (2017). *Guidelines for student care and support in educational institutions.* https://www.moe.go.th/

National Statistical Office. (2023). *Key findings on ICT use among children and youth, 2023.* https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2024/20240731153627_28521.pdf

Palitpolkarnpim, P. (2016). *Raising children in the digital age.* Thai Health Promotion Foundation (THPF).

Prayongkul, P., & Charoenwanit, S. (2024). Child Smartphone Usage Behaviors: Impacts and Preventions. *Thai Science and Technology Journal, 32*(4), 109-116. https://li01.tci-thaijo.org/index.php/tstj/article/view/262497/178815

Rajanagarindra Institute of Child and Adolescent Mental Health. (2020). *Impact of social media on the development of children and adolescents.* Department of Mental Health. https://www.moph.go.th

Robidoux, H., Ellington, E., & Lauerer, J. (2019). Screen time: The impact of digital technology on children and strategies in care. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 57*(11), 15-20. https://doi.org/10.3928/02793695-20191016-04

Rosenstock, I. M. (1974). Historical origins of the health belief model. *Health Education Monographs, 2*(4), 328–335. https://doi.org/10.1177/109019817400200403

Simons-Morton, B., & Lodyga, M. (2021). *Behavior theory in public health practice and research.* Jones & Bartlett Learning.

Silangam, W. (2018). The dangers of smartphone addiction. *Journal of Health Sciences and Wellness, 22*(43-44), 193-204. https://he01.tci-thaijo.org/index.php/HCUJOURNAL/article/view/159325

Somlam, Y., & Sripruk, K. (2024). Legal measures on the restriction of smartphone usage rights in schools: Guidelines for Thailand. *Journal of Social Science and Cultural*, *8*(12), 119–132. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/278909

UNESCO. (2023). *Global education monitoring report, 2023: Technology in education: A tool on whose terms?.* https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723

United Nations. (1989). *Convention on the rights of the child.* The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

Wonginchan, A., Sroiudom, U., & Wonginchan, S. (2024). perspectives of secondary school students on health problems from the use of online media during the COVID-19 pandemic. *Nursing Science Journal of Thailand*, *42*(1), 28-42. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/ns/article/view/264567